

*Проф. др Олга Јовић-Прлаиновић*

Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим  
седиштем у Косовској Митровици

## МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ У НАЦИОНАЛНОМ СИСТЕМУ ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

*Пословна способност као могућност одлучивања о сопственим правима и дужностима, у ужем смислу, представља услов за остваривање права на једнакост пред законом и права на правну личност, док се, у ширем смислу, односи на уживање права на приватност и породични живот као основних људских права. У том смислу, садржина првог дела рада посвећена је подсећању на успостављене међународне стандарде у вези са остваривањем пословне способности особа са инвалидитетом. Предмет пажње ауторке у другом делу рада усмерен је на истраживање овог феномена у националном систему, односно остваривање пословне способности особа са инвалидитетом приликом доношења одлука које имају правно дејство. Инвалидитет као основ за потпуно лишење пословне способности и стављање под старатељство (заменско одлучивање) у свим савременим правним системима сматра се застарелим приступом који ускраћује остваривање људских права и основних слобода. Имајући у виду обавезе Републике Србије у испуњавању међународних уговора у пружању правних могућности особама са инвалидитетом за уживање пословне способности, поставља се питање да ли су постојећем механизмима у законодавству и пракси у довољној мери заштићени интереси особа са инвалидитетом.*

**Кључне речи:** Пословна способност; Међународни стандарди; Подршка приликом одлучивања; Лишење пословне способности.

### 1. УВОД

Промена обрасца о статусу особа са инвалидитетом и забарана дискриминације по основу инвалидности уследила је након низа активности међународних организација у области људских права у другој

половини двадесетог века,<sup>1</sup> а своју коначну физиономију добија усвајањем Конвенције о правима особа са инвалидитетом (2006).<sup>2</sup> Овај међународни уговор је од суштинске важности за заштиту права свих особа са инвалидитетом јер гарантује уживање истих права и могућности као и свима другима, односно гарантује да се сва права предвиђена међународним уговорима о људским правима односе и на особе са инвалидитетом, без дискриминације. Конвенција обухвата области у којима су особе са инвалидитетом најчешће дискриминасане: приступ правди, учешће у политичком и јавном животу, образовање, запошљавање, слободу од мучења, експлоатације и насиља, као и слободу кретања, тј. промовише заштиту људских права особа са инвалидитетом у економској, правној, политичкој и културној сфери.

У Преамбули Конвенције инвалидитет се одређује као развојни појам детерминисан друштвеним околностима (т. (е)). Међународни законодавац појам „особе са инвалидитетом“ дефинише на начин да се под ту еластичну формулацију сврставају не само особе које имају дугорочна физичка, ментална, интелектуална или чулна оштећења (која у интеракцији са разним препрекама могу ометати њихово пуно и ефикасно учешће у друштву на једнакој основи са другима), већ укључује особе које захтевају интензивнију подршку (чл. 1, ст. 2). Другим речима, у области људских права прихваћен је **социјални модел инвалидитета** по којем људи нису ограничени сопственим (не)способностима, већ социјалним и физичким окружењем у којем живе. Конвенција напушта концепт да особе са инвалидитетом представљају објекте социјалне помоћи или медицинске бриге у корист схватања да су титулари права. Оно што ову конвенцију чини посебном у односу остале инструменте о људским правима је наглашена одговорност држава

---

<sup>1</sup> ОУН 1982. године усвајала је Светски програм деловања према особама са инвалидитетом (*The World Programme of Action Concerning Disabled Persons*, A/RES/37/52) којим промовише једнакост и пуно учешће особа са инвалидитетом у друштву. Узимајући у обзир искуства стечена током Деценије особа са инвалидитетом УН (1983–1992), као и на основу људских права гарантованих Универзалном декларацијом о људским правима (1948), Међународним пактом о економским, социјалним и културним правима (1966), Међународним пактом о грађанским и политичким правима (1966), Конвенцијом о правима детета (1989), Конвенцијом о елиминисању свих облика дискриминације жена (1979), Генерална скупштина УН-а Резолуцијом бр. 48/96 (1993) усваја Стандардна правила о пружању једнаких могућности особама са инвалидитетом (*The Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities*. New York, USA: United Nations) као референтни оквир за стварање политика и активности држава чланица у правцу постизања равноправности особа са инвалидитетом са осталим члановима друштва. Вид. т. 13. и 15. Светског програма деловања према особама са инвалидитетом, <https://www.un.org>, 04. 08. 2019.

<sup>2</sup> Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) and its Optional Protocol (A/RES/61/106), 13 December 2006, <https://www.un.org>, 04. 09. 2019.

чланица у предузимању мера ради постизања основног конвенцијског циља – да се заштити и обезбеди пуно и једнако уживање свих људских права и основних слобода свим особама са инвалидитетом и унапреди поштовање њиховог урођеног достојанства.

Република Србија је Законом о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом<sup>3</sup> преузела обавезу да своје законе и праксу усклади са овом конвенцијом и опционим протоколом. Иако су у то смилу учињени тек незнатни помаци,<sup>4</sup> операционализација међународних стандарда поред законодавне реформе, подразумева и промену приступа процене инвалидитета и предузимање ефикасних програма подршке кроз укључивање модела људских права у случају инвалидитета.<sup>5</sup> Сходно томе, унапређење судске праксе је, такође, један од приоритета, с обзиром на то да постојећи механизми у поступку лишења пословне способности особа са инвалидитетом захтевају квалитативну промену обрасца.

## **2. РЕФОРМА СИСТЕМА ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ СА АСПЕКТА ЉУДСКИХ ПРАВА**

### **2.1. Равноправност пред законом**

Полазећи од опште класификације људских права, пословна способност спада у категорију грађанских и политичких права и непосредно се примењује. Пословна способност је у међународном праву конципирана као могућност да особа буде препозната у оквиру правног система. Са том предметном детерминатом је и одредба чл. 12. Конвенције о правима особа са инвалидитетом непосредно применљива. Уживање и остваривање права на пословну способност је предуслов за остваривање свих људских права. Особе са инвалидитетом остварују пословну способност равноправно са другима у свим аспектима живота. У правној теорији је познато да способност

---

<sup>3</sup> Закон о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 42/2009.

<sup>4</sup> Иницијални извештај који је Република Србија представила у априлу месецу 2016. године Комитету за права особа са инвалидитетом о примени Конвенције дат је преглед мера које је наша земља предузела да би усагласила национални закон и политику са одредбама Конвенције, остварене резултате као и уочене проблеме и недостатке у приступу спровођења предузетих обавеза. Комитет је претходно разматрио Иницијални извештај и одговоре на додатна питања, те је након интерактивног дијалога са делегацијом усвојио Закључна запажања са препорукама Републици Србији за заштиту и унапређење положаја особа са инвалидитетом у наредном извештајном периоду (Concluding observations on the initial report of Serbia (CRPD/C/SRB/CO/1), 23 May 2016. <https://ljudskaprava.gov.rs>, 04. 08. 2019.

<sup>5</sup> Тач. 6. Закључних запажања о иницијалном извештају о Србији, 2.

једног лица да буде носилац права и обавеза чине две компоненте које одређују његов статусни положај: из способности да се права уживају и способности да се права врше.<sup>6</sup> Ускраћивање пословне способности особама са инвалидитетом обесмишљава остваривање других права, попут права на склапање брака и заснивање породице, вршења родитељског права, уживања репродуктивних права, пристанка на медицински третман.

Основни конвенцијски циљ остварује се на тај начин да: “(...) Државе потписнице предузеће одговарајуће мере да особама са инвалидитетом омогуће приступ подршци која им може бити потребна за остваривање њихове пословне способности и осигураће да све мере које се односе на уживање пословне способности предвиђају одговарајуће и ефективне механизме заштите који ће спречити злоупотребе, у складу са одредбама међународног права о људским правима. Ти механизми заштите обезбедиће да мере везане за уживање пословне способности поштују права особе са инвалидитетом, њихову вољу и жеље, искључе сваки сукоб интереса и недозвољено мешање, буду пропорционалне околностима у којој се особа налази, да се одвијају у најкраћем могућем времену и да подлежу редовној контроли од стране надлежног, независног и непристрасног органа или судског тела. Заштитни механизми треба да буду адекватни степену у ком мере утичу на права и интересе особа са инвалидитетом. Сходно одредбама овог члана, државе потписнице предузеће све одговарајуће и ефективне мере како би осигурале једнако право особа са инвалидитетом да поседују и наслеђују имовину, да контролишу своје финансијске послове и имају приступ банкарским зајмовима, хипотекама и другим облицима кредита под једнаким условима, и осигураће да особе са инвалидитетом не буду арбитрерно лишене имовине.”<sup>7</sup>

Како су биле неопходне прецизније смернице државама чланицама за примену ове одредбе, Комитет за права особа са инвалидитетом усвојио је Општи коментар бр. 1 (2014) на чл. 12. Конвенције о правима особа са инвалидитетом (**равноправност пред законом**),<sup>8</sup> као одговор на неразумевање обима обавеза држава уговорница према овом члану конвенције. Да би особама са инвалидитетом обезбедиле **право на равноправност пред законом**, на једнакој основи са другима, државе чланице морају да прихвате приступ инвалидитету заснован на људским правима који подразумева **прелазак са праксе заменског одлу-**

---

<sup>6</sup> М. Митић, „Физичко лице“, *Зборник радова Правног факултету у Нишу* 1978, 73.

<sup>7</sup> Конвенција о правима особа са инвалидитетом, чл. 12, ст. 3–5.

<sup>8</sup> Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *General comment No. 1 (2014)*, CRPD/C/GC/1, <https://documents-dds-ny.un.org>, 06. 09. 2019.

**чивања на примену праксе одлучивања уз подршку.**<sup>9</sup> Нормативни садржај овог члана пословну способност третира као урођено право које припада свим људима укључујући и особе са инвалидитетом, те да инвалидитет не може бити основ за лишење пословне способности.

Имајући у виду да је још пре усвајања Општег коментара бр. 1 на чл. 12. Конвенције о правима особа са инвалидитетом, у Годишњем извештају Високог комесара УН-а и извештајима Високог комесара и Генералног секретара УН (2009)<sup>10</sup> наглашено да у области грађанског права приоритет у реформи представљају закони који се тичу старатељства, с обзиром да законодавства многих земаља омогућују да особе буду проглашене неспособним на основу њиховог менталног, интелектуалног или сензорног инвалидитета и да им се постави старатељ који ће одлучивати у њихово име. Оваква законска решења су у сукобу са признавањем пословне способности особама са инвалидитетом, без обзира на то да ли је постојање инвалидитета непосредан или посредан основ за проглашење пословне неспособности. Осим ревидирања ових норми, подједнако се сматрало важним да државе успоставе мере које укључују: признавање права на самоодређење особама са инвалидитетом, погодну алтернативу у комуникацији; доношење одлука уз подршку као процес који пружа могућност особи са инвалидитетом да доноси одлуке о личним или правним питањима; увођење регулативе о правној одговорности пружаоца подршке.<sup>11</sup> Тешкоће у доношењу одлука које ће бити правно признате, недостатак потребних вештина, отежано разумевање или способност комуницирања не могу бити основ за ускраћивање права на пословну способност, већ само подстицај за државу да обезбеди подршку у остваривању овог права. Ограничење права на пословну способност појединца мора бити прилагођено његовим личним потребама, бити истински оправдано и спроведено у комбинацији са ефикасним мерама заштите у процедури која је утемељена на људским правима.

Комитет УН о правима особа са инвалидитетом, како је већ речено, одредбу чл. 12. Конвенције тумачи на начин да режим старатељског доношења одлука буде замењен режимом доношења одлука уз подршку, као и да ускраћивање пословне способности на основу претпоставље-

---

<sup>9</sup> Тачке 1. и 3. *Општег коментара бр. 1* (2014). Текст на српском језику доступан на: <https://ljudskaprava.gov.rs>, 06. 09. 2019.

<sup>10</sup> United Nations General Assembly human Rights Council, Annual Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights and Reports of the Office of the High Commissioner and the Secretary-General, *Thematic Study by the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights on Enhancing Awareness and Understanding of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, A/HRC/10/48, 26 January 2009, <https://www2.ohchr.org>, 14. 06. 09. 2019.

<sup>11</sup> *Ibid.*, 15.

не неспособности за расуђивање мора бити укинута. Осим тога, Комитет је становишта да нестандартни облици комуникације (невербална комуникација, знаковни говор, гестикулирање или говор тела) не могу бити разлог за лишење пословне способности. Такође, лишење пословне способности не може бити услов за доступност социјалних услуга и обезбеђивања различитих врста подршке особама са инвалидитетом. Из тих разлога, формална подршка за остваривање пословне способности мора бити призната законом, тј. доступна и правно препозната. Свака врста подршке у остваривању пословне способности мора бити утемељена на вољи особе у питању, а не на претпостављеном (објективном) најбољем интересу особе са инвалидитетом. Парадигма „најбољи интерес“ замењује се парадигмом „воља и приоритети“ како би се особама са инвалидитетом обезбедило уживање права на пословну способност на једнакој основи са другима.

Да ли ће процес пружања подршке бити започет или прекинут искључиво зависи од воље особе са инвалидитетом која има право да одбије подршку у целости, неки ниво подршке, или да оконча подршку без навођења разлога за такву одлуку.<sup>1210</sup> Успостављање заштитних мера, односно мера за спречавање лишења пословне способности и мера које штите људска права особа са инвалидитетом током процеса пружања подршке обезбеђује уважавање воље особа са инвалидитетом. Уколико у процесу доношења одлука уз подршку дође до конфликтне ситуације између особе са инвалидитетом и пружаоца подршке важна је улога надлежне институције у којој се особа са инвалидитетом може обратити.<sup>13</sup>

## **2.2. Европски оквири остваривања пословне способности особа са инвалидитетом**

Са изазовом остваривања пословне способности особа са инвалидитетом суочавају се и правни системи у оквиру Савета Европе<sup>14</sup> и Европ-

---

<sup>12</sup> К. Бекер, *Лишење пословне способности, Закони и пракса у Републици Србији*, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, Београд 2014, 18.

<sup>13</sup> Тачка 25. (а), (б), (ц), (д), (е), (ф), (х), (и) *Општег коментара бр. 1 (2014)*. Упо. *Основна начела реформе система пословне способности*, ПЕРСОН (Partnership to Ensure Reform of Supports in Other Nations), 10 April 2015. Centre for Disability Law & Policy, National University of Ireland, Galway, Ireland, <http://www.eu-person.com>, 01. 09. 2019.

<sup>14</sup> Савет Европе је усвојио Препоруку (2006) 5 о спровођењу Акционог плана промовисања права и пуног учешћа особа са инвалидитетом у друштву: унапређење квалитета живота особа са инвалидитетом у Европи 2006–2015. (Recommendation Rec (2006)5 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Action Plan to promote the rights and full participation of people with disabilities in society: improving the quality of life of people with disabilities in Europe 2006-2015), <https://coe.int>, приступ 24.

ске уније,<sup>15</sup> које својим активностима настоје да побољшају социјални и економски положај особа са инвалидитетом на националном нивоу и делотворно спроводе Конвенцију УН о правима особа са инвалидитетом.

У пракси Европског суда за људска права успостављени су високи стандарди заштите особа са прихосоцијалним и/или интелектуалним инвалидитетом, односно особа које нису у стању да доносе „информисане”

---

10. 2019. Овој Препоруци претходно је низ посебних докумената раније усвојених у вези са правном заштитом особа са инвалидитетом (Recommendation No. R (92) 6 of the Committee of Ministers to Member States on a Coherent Policy for People with Disability (1992); Recommendation No. R (83)2 to member States on legal protection of persons suffering from mental disorder placed as involuntary patients (1983); Recommendation No. 1235 (1994) on psychiatry and human rights).

Будући да су захтеви времена наметали измену постојећих правних инструмената ради унапређења заштите људских права и достојанства особа са менталним поремећајима, укључујући њихово парво на одговарајуће лечење, конципиране су и смернице је у виду „WHITE PAPER“ on the protection of the human rights and dignity of people suffering from mental disorder, especially those placed as involuntary patients in a psychiatric establishment, Strasbourg, DI R/JUR (2000) 2. У том смислу, две године касније усвојена је и Recommendation Rec (2004) 10 concerning the protection of the human rights and dignity of persons with mental disorder, <http://www.coe.int>, 24. 10. 2019. Парламентарна скупштина СЕ Резолуцијом 1642 (2009) Приступ правима особа са инвалидитетом и њихово пуно и активно учешће у друштву (Resolution 1642 (2009) Access to rights for people with disabilities and their full and active participation in society, 26 January 2009, <http://assembly.coe.int>, 24. 10. 2019), државе чланице позива да гарантују да ће особе са инвалидитетом уживати право на пословну способност равноправно са другима на начин што ће: обезбедити одговарајуће механизме заштите од злостављања особа под старатаљством кроз периодичну ревизију (чл. 7. т. 3.) старатељске заштите у коју ће бити укључен сам штићеник који треба да има одговарајуће правно заступање. Правна заштита особа са инвалидитетом на нивоу СЕ, осим посебних докумената за унапређење друштвеног и правног положаја особа са инвалидитетом, обухвата и: Конвенцију о људским правима и биомедицини (Конвенција о заштити људских права и достојанства људског бића у вези са применом биологије и медицине - Convention on Human Rights and Biomedicine, Oviedo, European Treaty Series - No. 164 (1997)), те Ревидирану Европску социјалну повељу (European Social Charter (Revised), European Treaty Series - No. 163, 03. 05. 1996. <https://rm.coe.int>).

<sup>15</sup> Стратегија ЕУ о инвалидитету 2010–2020 (*European Disability Strategy 2010-2020*, COM (2010) 2020, 15 November 2010. <http://europa.eu>). Ова Стратегија је први документ ЕУ у овој области. Целокупна политика ЕУ утемељена је на социјалном моделу инвалидности, једнаким могућностима, активном учешћу особа са инвалидитетом у животу заједнице. ЕУ је ратификовала Конвенцију УН о правима особа са инвалидитетом крајем 2010. године. Такође, на нивоу ЕУ стратешки документ представљају и Јединствене европске смернице за бригу и подршку особа са инвалидитетом у заједници (*Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community-based Care, Guidance on implementing and supporting a sustained transition from institutional care to family-based and community-based alternatives for children, persons with disabilities, persons with mental health problems and older persons in Europe*, November 2012 Brussels, Belgium. <http://www.deinstitutionalisationguide.eu>, 30. 10. 2019), које промовишу прелазак са институционалне заштите на алтернативне услуге подршке особа са инвалидитетом у породици и заједници.

одлуке или не схватају последице одређених одлука. У предметима које је Европски суд за људска права разматрао, спорна питања односила су се на неправичност поступка потпуног или делимичног лишења пословне способности, препреке да особа потпуно лишена пословне способности промени старатеља, односно немогућност да особа потпуно лисена пословне способности самостално покрене поступак за враћање пословне способности; време трајања поступка лишења, односно враћања пословне способности; одузимање права на располагање имовином особи која је потпуно лишена пословне способности; немогућност усвојења детета од стране особе лишене пословне способности.<sup>16</sup>

Иако и у европском систему људских права није у потпуности спроведена парадигма о праву особа са инвалидитетом на подршку у одлучивању које је утемељено Конвенцијом о правима особа са инвалидитетом, процес усклађивања са овом Конвенцијом и Европском конвенцијом о људским правима подразумева укидање механизма потпуног лишења пословне способности и пратећа правила о старатељству над особом лишене пословне способности. Примена претпоставке о пословној способности особа са инвалидитетом и реформа дискриминишућих прописа који особама са инвалидитетом ускраћују уживање људских права због умањених способности, захтева од држава чланица предузимање активности на националном нивоу како би локалне власти, судови, здравствене установе и сви остали сервиси за пружање услуга учинили услуге приступачнијим, тј. разумно прилагођавање потребама особа са инвалидитетом које им приступају.<sup>17</sup> Реализовању постављеног циља (подршка приликом одлучивања) допринеће приступачнији правни промет и мере које ће бити индивидуализоване и прилагођене особама којима је потребна помоћ у остваривању пословне способности. Ефикасност мера подршке на националном нивоу огледа се у степену интегрисаности у правни систем – систем подршке уместо система заменског доношења одлуке.<sup>18</sup>

---

<sup>16</sup> *Glor v. Switzerland*, пред. бр. 13444/04, пресуда од 30. априла 2009. <http://hudoc.echr.coe.int>; *Shtukurov v. Russia*, пред. бр. 44009/05, пресуда од 27. марта 2008. <http://www.mdac.org>; *Alajos Kiss v. Hungary*, пред. бр. 38832/06, пресуда од 20. маја 2010. <http://hudoc.echr.coe.int>; *Stanev v. Bulgaria*, пред. бр. 36760/06, пресуда од 19. јануара 2012. <http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2010/1182.html>; *H v. Croatia*, пред. бр. 11223/04, пресуда од 17. јула 2008.; *Bock v. Germany*, пред. бр. 11118/84, пресуда од 21. Фебруара 1989. <http://hudoc.echr.coe.int>; *Matter v. Slovakia*, пред. бр. 31534/96, пресуда од 5. јула 1999, [http://www.mentalhealthlaw.co.uk/Matter\\_v\\_Slovakia\\_31534/96\\_\(1999\)\\_ECHR\\_38](http://www.mentalhealthlaw.co.uk/Matter_v_Slovakia_31534/96_(1999)_ECHR_38), 30. 10. 2019.

<sup>17</sup> Тематски извештај комесара Савета Европе за људска права, “Ко може да одлучује? Право на пословну способност лица са интелектуалним и психосоцијалним инвалидитетом”, *Савет Европе* 2013, 33-34. Текст на српском језику доступан на: <https://rm.coe.int/komaze-da-odlucuje-pravo-na-poslovnu-sposobnost-lica-sa-intelektualni/16807be5dd>, 02. 11. 2019.

<sup>18</sup> *Ibid.*

Активности у оквирима Европске уније у правцу унапређења права особа са инвалидитетом почињу након ратификовања Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом крајем 2010. године.<sup>19</sup> Поред документа *Јединствене европске смернице за бригу и подршку особа са инвалидитетом у заједници*,<sup>20</sup> који кроз препоруке државама чланицама ЕУ сугерише прелазак са институционалне заштите на алтернативне услуге подршке особа са инвалидитетом у породици и заједници, усвојена је и *Стратегија ЕУ о инвалидитету 2010–2020*.<sup>21</sup> У овом стратешком документу представљена је политика ЕУ у заштити особа са инвалидитетом. Прихватањем социјалног модела инвалидности, особама са инвалидитетом се признају једнаке могућности за активно учествовање у животу заједнице и уживање људских права.

### 3. НАЦИОНАЛНИ КОНЦЕПТ ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

Република Србија је ратификовањем Конвенције о правима особа са инвалидитетом преузела обавезу да своје законе и праксу усклади са овом конвенцијом и опционим протоколом. Иако су учињени одређени помаци, имплементација међународних стандарда, осим законодавне реформе, подразумева и промену у приступу приликом процене инвалидитета, те предузимање ефикасних програма подршке, као и унапређење судске праксе, с обзиром да према нормативној садржини члана 12. Конвенције, инвалидитет не може бити основ за лишење пословне способности. Ублажавање недостатака који произлазе из инвалидитета је правно питање и оно не може бити искључиво препуштено слободи одлучивања држава чланица.

У пресуди Европског суда за људска права у предмету *Салонтаји – Дробњак против Србије*,<sup>22</sup> Суд је утврдио постојање несразмере између националног законодавства и права подносиоца представке на приступ суду имајући у виду да му пословна способност није враћена пуне че-

---

<sup>19</sup> М. Димитријевић, *Положај особа са инвалидитетом у Србији у контексту придруживања ЕУ, Приручник за активисте и доносиоце одлука*, Национални демократски институт за међународне послове, Београд 2013, 6.

<sup>20</sup> Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community-based Care, Guidance on implementing and supporting a sustained transition from institutional care to family-based and community-based alternatives for children, persons with disabilities, persons with mental health problems and older persons in Europe, November 2012 Brussels, Belgium. <http://www.deinstitutionalisationguide.eu>, 30. 11. 2019.

<sup>21</sup> European Disability Strategy 2010-2020, COM (2010) 2020, 15 November 2010. <http://europa.eu>, 30. 11. 2019.

<sup>22</sup> *Салонтаји – Дробњак против Србије*, пред. бр. 36500/05, пресуда од 13. октобра 2009, <http://www.vk.sud.rs>.

тири године од тренутка делимичног лишења пословне способности, уз изостанак свеобухватног психијатријског прегледа. Суд је констатовао недостатак националног законодавства у делу који не предвиђа периодично судско разматрање стања подносиоца представке, а такво решење је у супротности са међународним стандардима у овој материји. Након ове пресуде уследиле су током 2014. године измене Закона о ванпарничном поступку Републике Србије у правцу повољнијег процесног положаја особа са инвалидитетом, чиме је потврђено постојање свести о неопходности реформе овог поступка, међутим, пропуштена прилика да се поменути закон суштински усагласи са одредбама Конвенције о правима особа са инвалидитетом и домаћим законима који забрањују дискриминацију.

У националном поретку формалноправно није успостављен систем алтернативне подршке за особе којима је потребна помоћ у остваривању пословне способности, па ће у редовима који следе, поред осврта на важеће законодавство предмет пажње бити усмерен на постојећу праксу лишења пословне способности особа са инвалидитетом.

### **3.1. Лишење пословне способности и постављање старатеља**

Породични закон Републике Србије<sup>23</sup> предвиђа да болест (телесне или менталне природе)<sup>24</sup> и сметње у психо-физичком развоју представљају непосредни разлог за потпуно лишење пословне способности, ако је пунолетна особа неспособна за расуђивање и због тога није у стању да се брине о својим правима и интересима,<sup>25</sup> па је у том случају у пословна способност пунолетног лица потпуно лишеног пословне

---

<sup>23</sup> Породични закон, *Сл. гласник РС*, бр. 18/05, 72/11 и 116/2015, чл. 146.

<sup>24</sup> Соматски поремећаји представљају групу поремећаја код којих је један или више телесних симптома у основи психичког поремећаја јер немају физичку основу или се не могу објаснити регистрованим соматским обољењем. У основи ове групе поремећаја је тенденција ка изражавању психичких тегоба кроз телесне симптоме. Опширније на сајту, Клинике за психијатријске болести Др Лаза Лазаревић – Београд, [www.lazalazarevic.rs](http://www.lazalazarevic.rs), 02. 12. 2019.

Ментални поремећај обухвата различите врсте поремећаја: конфликти у развоју личности (неурозе), поремећаји у рганизацији личности (поремећаји личности или психопатије) и психолошке кризе изазване тешкоћама у интерперсоналним односима. Ментални поремећај је бихевиорални или ментални Узроци менталних поремећаја су вишеструки и одређују се комбинацијом начина на који се особа понаша, осећа, опажа, или размишља. World Health Organization, *Mental disorders*, <https://www.who.int/>, 02. 12. 2019.

<sup>25</sup> Међу разлозима за потпуно лишење пословне способности јављају се и злоупотреба алкохола, опојних средстава (наркоманија), сенилност, деменција и расипништво. Опширније, вид. М. Драшкић, *Коментар Породичног закона*, Пракса Европског суда за људска права, Пракса Уставног суда, Пракса редовних судова (према стању законодавства од 1. децембра 2015. године), ЈП Службени гласник, Београд 2016, 332–334.

способности једнака пословној способности млађег малолетника. Потпуно лишење пословне способности потпуно искључује сваку могућност одлучивања о својим правима.

Делимично ће бити лишено пословне способности пунолетно лице које због болести или сметњи у психо-физичком развоју својим поступцима непосредно угрожава сопствена права и интересе или права и интересе других лица, у ком случају његова пословна способност једнака је пословној способности старијег малолетника. Судском одлуком о делимичном лишењу пословне способности одредиће се правни послови које лице делимично лишено пословне способности може самостално предузимати,<sup>26</sup> поред послова на које је законом овлашћено.<sup>27</sup> Сходно тежини последица које болест и сметње у психо-физичком развоју изазивају, ове околности представљају разлоге за потпуно или делимично лишење пословне способности. Када је разлог за делимично лишење пословне способности злоупотреба алкохола или опојних средстава, а оправдано је очекивати да ће се лице против кога се води поступак лишења уздржати од злоупотребе опијата, суд може одложити доношење решења о делимичном лишењу пословне способности, ако се то лице по својој иницијативи или по предлогу суда подвргне лечењу у одређеној здравственој установи.<sup>28</sup>

Пошто пунолетно лице буде потпуно или делимично лишено пословне способности, на основу правноснажне судске одлуке, решење се без одлагања доставља надлежном центру за социјални рад ради постављања старатеља. Материјалноправне одредбе о постављању старатеља, обиму овлашћења, правима и дужностима налазе се, такође, у Породичном закону,<sup>29</sup> иако се сам поступак одвија по правилима Закона о општем управном поступку.<sup>30</sup> Решење о лишењу пословне способности је конститутивног карактера, што подразумева да од момента правноснажности тог решења, пословно способно лице добија статус пословно неспособног лица, због чега се мора ставити под старатељство.<sup>31</sup>

Будући да се особама које се проглашене неспособним на основу њиховог менталног, интелектуалног или сензорног инвалидитета поставља старатељ који ће одлучивати у њихово име, оваква законска решења су у сукобу са признавањем пословне способности особама са инвалидитетом. Старатељ лица које је делимично или потпуно лишено пословне способ-

---

<sup>26</sup> Породични закон, чл. 147.

<sup>27</sup> Закон о ванпарничном поступку, *Сл. гласник СРС*, бр. 25/82 и 48/88, *Сл. гласник РС*, бр. 46/95, 18/2005, 85/2012, 45/2013, 55/2014, 6/2015 и 106/2015, чл. 40, ст. 3.

<sup>28</sup> Закон о ванпарничном поступку, чл. 41. ст. 1. и 2.

<sup>29</sup> Породични закон, чл. 329–340.

<sup>30</sup> Закон о општем управном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 18/2016 и 95/2018.

<sup>31</sup> М. Драшкић, *Породично право и права детета*, Београд 2014, 337.

ности дужан је да се стара да се отклоне разлози због којих је пунолетни штићеник лишен пословне способности у циљу оспособљавања за самостални живот.<sup>32</sup> Старање о пунолетном штићенику односи се на старање о личности, заступање, прибављање средстава за издржавање и управљање и располагање имовином штићеника. Уколико је одузимање или ограничење пословне способности последица тежих болести или сметњи у психо-физичком развоју, старатељ је дужан да омогући адекватно лечење и, евентуално, смештај штићеника у одговарајућу здравствену установу.

Природа појединих менталних болести може бити таква да оболела лица својим понашањем угрожавају свој живот, здравље и безбедност, као и живот, здравље и безбедност других особа из свог окружења. Због свог душевног стања, лица са менталним поремећајем, по правилу, нису у стању да правилно процене сопствени интерес, па је, под одређеним условима, допуштена могућност да буду принудно хоспитализована. У литератури се срећу различити ставови у погледу друштвене оправданости принудне хоспитализације, од става да је треба забранити због могућих злоупотреба, до става да је принудна хоспитализација легитимно средство одбране друштва.<sup>33</sup> Ако је у питању принудна хоспитализација, која је, по својој природи, стручно медицинско питање, онда су услови пооштрени и подразумевају следеће: одлуку о потреби принудне хоспитализације доноси искључиво лекар; да принудна хоспитализација представља једини начин заштите лица са менталним поремећајем; да је спровођењем одговарајућих судских поступака отклоњена свака могућност злоупотребе и арбитрерности; да се принудно хоспитализованим лицима обезбеди адекватан смештај, услови живота и медицински третман, са посебним акцентом на поштовање њихових људских права. Доношење одлуке о принудној хоспитализацији је у надлежности суда, у одговарајућем законом прописаном поступку који пружа гаранције да ће одлука бити законита.<sup>34</sup>

Уколико су разлози за лишење пословне способности сенилност, глувонемост, слепило, пареплегија, старатељ има обавезу да помогне штићенику у оним пословима у којима га његови недостаци спречавају да на одговарајући начин остварује или штити своја права и интересе.<sup>35</sup>

Када суд донесе одлуку о потпуном лишењу пословне способности особе са инвалидитетом, онда она не може самостално да доноси

---

<sup>32</sup> Г. Ковачек-Станић, *Породично право-партнерско, деље и старатељско*, Правни факултет, Нови Сад 2014, 407.

<sup>33</sup> Н. Петрушић, „Поступак за принудну хоспитализацију особа са менталним поремећајем у светлу стандарда заштите људских права”, *Темид* 2007, 27.

<sup>34</sup> *Ibid.*

<sup>35</sup> Тако, М. Драшкић, 338; Олга Цвејић-Јанчић, *Породично право*, Правни факултет Нови Сад 2009, 387–388.

одлуке већ све одлуке доноси њен старатељ, док код делимичног лишења пословне способности, старатељ доноси одлуке само у одређеним животним областима које суд у својој одлуци наведе (одлучивање о медицинском третману, располагање новцем, располагање имовином, закључивање правних послова, одлучивање о смештају у установу социјалне заштите или психијатријску болницу, васпитање деце и друго).<sup>36</sup>

### 3.2. Лишење пословне способности у домаћој судској пракси

Поступак за лишење пословне способности покреће суд по службеној дужности. Предлог за покретање поступка могу поднети орган старатељства, супружник, ванбрачни партнер, дете или родитељи лица неспособног за расуђивање, те бабе, деде, брат, сестра, унуци ако са тим лицем живе у породичној заједници.<sup>37</sup>

Постојећи механизми у поступку лишење пословне способности особа са инвалидитетом захтевају квалитативну промену. Наиме, у домаћој пракси фокус пажње је и даље на утврђивању неспособности особа са инвалидитетом. Улога суда своди се на утврђивање законитости поступка, односно да ли су се приликом утврђивања неспособности поштовала процесна правила. Систем је у потпуности усмерен на утврђивање неспособности. Пословне способности може бити лишена особа која „због болести или сметњи у психофизичком развоју није способна за нормално расуђивање“. Стандард *неспособности за нормално расуђивање*, уз присуство болести или психофизичких сметњи, у пракси је довео до тога да је само постојање интелектуалног или психосоцијалног инвалидитета довољно за лишење пословне способности. Одлука о лишавању пословне способности доноси се, како је већ напоменуто, у ванпарничном поступку и заснива се на мишљењу најмање два независна медицинска вештака о менталном стању особе и његовој способности за расуђивање (чл. 38, ст. 1. Закона о ванпарничном поступку).<sup>38</sup> Суд издаје налог лекару вештаку психијатријске струке за преглед. На основу налаза два вештака, суд одлучује о потпуном или делимичном лишењу пословне способности. Лице према коме се води поступак има положај странке и има право да учествује при извођењу доказа и на расправи. Суд ће лично саслушати лице према коме се поступак води, а ако се исто налази у здравственој установи, саслушаће се обавезно у тој установи, где ће се одржати и рочиште. Мишљење и ставове лица према коме се поступак води, суд ће уважити

---

<sup>36</sup> Д. Ћирић-Миловановић, Л. Шимоковић, *Пословна способност као основно људско право – Водич кроз домаћу праксу и могуће алтернативе старатељству*, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, Београд 2012, 8.

<sup>37</sup> Закон о ванпарничном поступку, чл. 32, ст. 1. и 2.

<sup>38</sup> Д. Ћирић-Миловановић, Л. Шимоковић, 16.

у мери у којој је то могуће с обзиром на стање његовог менталног здравља, међутим, ако би саслушање могло да буде штетно по његово здравље или уопште није могуће с обзиром на душевно или физичко стање тог лица, суд може одустати од саслушања лица према коме се поступак води.<sup>39</sup> Одлуку о лишењу пословне способности суд доноси када утврди да постоје законски услови за лишење пословне способности. У решењу о лишењу пословне способности суд одређује рок у којем ће проверити да ли постоје разлози за даље трајање изречене мере, који не може бити дужи од три године. Ово је значајна новина у закону, јер се раније одлука доносила на неодређено време и није постојала обавеза ревизије одлуке.

#### 4. ЗАКЉУЧАК

Из свега изложеног јасно произилази да улога суда мора бити таква да обезбеђује заштиту права особе да њене одлуке буду правно признате и да се поштују њене жеље и избори, у ситуацијама када јој је потребна подршка у одлучивању. У националном систему пословне способности особа са инвалидитетом неопходно је ревидирати материјалне и процесне одредбе о старатељству и лишавању пословне способности, како би Република Србија испунила обавезе преузете међународним уговорима и обезбедила поштовање људских права особа са инвалидитетом, равноправно са другима, у складу са прихваћеним међународним стандардима и антидискриминационим законодавством.

Пословна способност особа са инвалидитетом не сме бити нарушена, јер се њоме обезбеђује остваривање права и слобода, док процена менталне способности треба првенствено да послужи као основ за одређивање подршке која се појединцу обезбеђује у уживању пословне способности. Оно што се истиче као основни циљ целокупног процеса реформе у овој материји подразумева укидање опције потпуног лишавања пословне способности и прописивање низа алтернативних мера које могу да се примене за остваривање одговарајуће и право-времене подршке (планирање, доступност информација у облику који конкретна особа може да разуме, разумно прилагођавање, подршку заступника, доношење одлука уз подршку, заједничко доношење одлука и сл.), а да у свим осталим областима особа задржава своју пословну способност.<sup>40</sup> У том смислу, потребно је обезбедити да се у сваком по-

---

<sup>39</sup> Закон о ванпарничном поступку, чл. 36.

<sup>40</sup> Б. Јањић, К. Бекер, М. Марковић, *Препоруке за реформу законодавства и праксе у области лишавања пословне способности и старатељства над пунолетним лицима у Републици Србији*, у: *Збирка радова и препорука Пословна способност и живот у заједници: заштита права особа са инвалидитетом*, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, Београд 2014, 15.

јединачном случају одреде области у којима је некој особи потребна подршка.<sup>41</sup> Једна од препорука је прописивање могућности подршке при самосталном одлучивању, без стављања под старатељство, давања овлашћења за заступање у одређеним пословима, као и доношење одлука на основу раније изражене жеље и датог одобрења.<sup>42</sup>

Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом, издала је 2016. године публикацију под називом *Смернице за поступање судија у случајевима лишавања пословне способности* у оквиру пројекта „Пословна способност као предуслов равноправности особа са инвалидитетом пред законом“. У Смерницама су дређена спорна питања са којима се судије сусрећу у поступцима лишења и враћања пословне способности, укључујући примену новелираних одредби Закона о ванпарничном поступку, употребу мање рестриктивних мера које постоје у нашем законодавству, као и оних које пружају неопходну заштиту у поступку (нпр. саслушање особе и других значајних особа у њеном животу). Основни циљ ових Смерница је унапређивање судске праксе по питању равноправности пред законом за особе са менталним сметњама, али и јачање свести о значају пословне способности за живот сваког појединца.<sup>43</sup> Заштита права особа са инвалидитетом у поступку лишења пословне способности може се постићи давањем конкретних упутстава вештацима, односно захтевајући од њих да се усмере на утврђивање врсте подршке која је особи потребна, а не на неспособности и ограничења. Од велике је важности да суд критички анализира предлог за ограничавање пословне способности. Најважније од свега је да се престане са праксом потпуног лишења пословне способности с обзиром на то да постојећи систем већ омогућава мање рестриктивну меру – делимично лишење пословне способности.<sup>44</sup> Имајући у виду досадашњу праксу судова, делимично лишење пословне способности је и даље реткост у Србији, односно, судови у највећем броју случајева особе потпуно лишавају пословне способности. Како би се у што мањој мери ограничавала права особа са инвалидитетом, одлуком о делимичном лишењу треба одредити правне послове и/ или области у којима се право доношења одлука ограничава, наглашавајући да је у свим другим ситуацијама особа пословно способна. Изричито утврђивање да је особа у свему оста-

---

<sup>41</sup> *Ibid.*

<sup>42</sup> *Ibid.*

<sup>43</sup> Н. Петрушић, К. Бекер, Д. Ћирић-Миловановић, *Смернице за поступање судија у случајевима лишавања пословне способности*, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, Београд 2016, 5 и 6.

<sup>44</sup> Број пунолетних особа под старатељством у 2016. године износио је 13.030. Од укупног броја штићеника, 93 % је потпуно лишено, док је 7 % делимично лишено пословне способности.

лом пословно способна, спречиће евентуалне погрешне интерпретације других надлежних органа и олакшати остваривање права.<sup>45</sup>

## ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

### Библиографске референце

1. Бекер, Косана, *Лишење пословне способности, Закони и пракса у Републици Србији*, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, Београд 2014;
2. Цвејић-Јанчић, Олга, *Породично право*, Правни факултет, Нови Сад 2009;
3. Димитријевић, Милка, *Положај особа са инвалидитетом у Србији у контексту придруживања ЕУ*, Приручник за активисте и доносиоце одлука, Национални демократски институт за међународне послове, Београд 2013;
4. Драшкић, Марија, *Коментар Породичног закона, Пракса Европског суда за људска права, Пракса Уставног суда, Пракса редовних судова (према стању законодавства од 1. децембра 2015. године)*, ЈП Службени гласник, Београд 2016;
5. Драшкић, Марија, *Породично право и права детета*, Правни факултет, Београд 2014;
6. Јањић, Биљана, Бекер, Косана, Марковић М. Милан, *Препоруке за реформу законодавства и праксе у области лишавања пословне способности и старатељства над пунолетним лицима у Републици Србији*, у: *Збирка радова и препорука Пословна способност и живот у заједници: заштита права особа са инвалидитетом*, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, Београд 2014;
7. Ковачек-Станић, Гордана, *Породично право – партнерско, децје и старатељско*, Правни факултет, Нови Сад;
8. Митић, Михаило, „Физичко лице“, *Зборник радова Правног факултету у Нишу* 1978;
9. Петрушић, Невена, Косана, Бекер, Драгана Ћирић-Миловановић, *Смернице за поступање судија у случајевима лишавања пословне способности*, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, Београд 2016;
10. Петрушић, Невена, „Поступак за принудну хоспитализацију особа са менталним поремећајем у светлу стандарда заштите људских права“, *Темид* 2017.
11. Тематски извештај комесара Савета Европе за људска права, „Ко може да одлучује? Право на пословну способност лица са интелектуалним и психосоцијалним инвалидитетом“, *Савет Европе* 2013, <https://rm.coe.int/ko-moze-da-odlucuje-pravo-na-poslovnu-sposobnost-lica-sa-intelektualni/16807be5dd>;

---

<sup>45</sup> Н. Петрушић, К. Бекер, Д. Ћирић-Миловановић, 14.

12. Ђирић-Миловановић, Драгана, Шимоковић, Леа, *Пословна способност као основно људско право-Водич кроз домаћу праксу и могуће алтернативе старатељству*, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, Београд 2012.

#### Правни прописи

1. Закон о ванпарничном поступку, *Сл. гласник СРС*, бр. 25/82, 48/88, *Сл. гласник РС*, бр. 46/1995, 18/2005, 85/2012, 45/2013, 55/2014, 6/2015 и 106/2015;
2. Конвенција о правима особа са инвалидитетом, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 42/2009;
3. Породични закон, *Сл. гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 и 116/2015;
4. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *General comment No. 1 (2014)*, CRPD/C/GC/1, <https://documents-dds-ny.un.org>.

#### Интернет извори

1. The World Programme of Action Concerning Disabled Persons, 1982 A/RES/37/52, <https://www.un.org>;
2. Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) and its Optional Protocol (A/RES/61/106), 13 December 2006, <https://www.un.org>;
3. United Nations General Assembly human Rights Council, Annual Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights and Reports of the Office of the High Commissioner and the Secretary-General, *Thematic Study by the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights on Enhancing Awareness and Understanding of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, A/HRC/10/48, 26 January 2009, <https://www2.ohchr.org>;
4. *Основна начела реформе система пословне способности*, PERSON (Partnership to Ensure Reform of Supports in Other Nations), 10 April 2015. Centre for Disability Law & Policy, National University of Ireland, Galway, Ireland, <http://www.eu-person.com>;
5. Recommendation Rec (2006)5 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Action Plan to promote the rights and full participation of people with disabilities in society: improving the quality of life of people with disabilities in Europe 2006-2015, <https://coe.int>;
6. World Health Organization, *Mental disorders*, <https://www.who.int/>;
7. Recommendation No. R (92) 6 of the Committee of Ministers to Member States on a Coherent Policy for People with Disability;
8. Recommendation No. R (83)2 to member States on legal protection of persons suffering from mental disorder placed as involuntary patients;
9. Recommendation No. 1235 (1994) on psychiatry and human rights;
10. “WHITE PAPER” on the protection of the human rights and dignity of people suffering from mental disorder, especially those placed as involuntary patients in a psychiatric establishment, Strasbourg, DI R/JUR (2000);

11. Recommendation Rec (2004) 10 concerning the protection of the human rights and dignity of persons with mental disorder, <http://www.coe.int>;
12. Resolution 1642 (2009) Access to rights for people with disabilities and their full and active participation in society, 26 January 2009, <http://assembly.coe.int>;
13. European Disability Strategy 2010-2020, COM (2010) 2020, 15 November 2010. <http://europa.eu> Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community-based Care, Guidance on implementing and supporting a sustained transition from institutional care to family-based and community-based alternatives for children, persons with disabilities, persons with mental health problems and older persons in Europe, November 2012 Brussels, Belgium. <http://www.deinstitutionalisationguide.eu>;
14. Закључна запажања са препорукама Републици Србији за заштиту и унапређење положаја особа са инвалидитетом у наредном извештајном периоду (Concluding observations on the initial report of Serbia (CRPD/C/SRB/CO/I) 23 May 2016. <https://ljudskaprava.gov.rs>.

Пракса Европског суда за људска права

1. *Glor v. Switzerland*, pred. br. 13444/04, 30. april 2009. <http://hudoc.echr.coe.int>;
2. *Shtukaturv v. Russia*, pred. br. 44009/05, 27. mart 2008. <http://www.mdac.org>;
3. *Alajos Kiss v. Hungary*, pred. br. 38832/06, 20. maj 2010. <http://hudoc.echr.coe.int>;
4. *Stanev v Bulgaria*, pred. br. 36760/06, 19. januar 2012, <http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2010/1182.html>;
5. *H v. Croatia*, pred. br. 11223/04, 17. jul 2008. <http://hudoc.echr.coe.int>
6. *Bock v. Germany*, pred. br. 11118/84, 21. februar 1989. <http://hudoc.echr.coe.int>;
7. *Matter v. Slovakia*, pred. br. 31534/96, 5. jul 1999, [http://www.mentalhealthlaw.co.uk/Matter\\_v\\_Slovakia\\_31534/96\\_\(1999\)\\_ECHR\\_38](http://www.mentalhealthlaw.co.uk/Matter_v_Slovakia_31534/96_(1999)_ECHR_38);
8. *Salontaji – Drobnjak protiv Srbije*, pred. br. 36500/05, 13. oktobar 2009. <http://www.vk.sud.rs>.

*Full Professor Olga Jović-Prlainović, LL.D.*

Faculty of Law, University of Priština with temporary seat in Kosovska Mitrovica

## **INTERNATIONAL STANDARDS IN THE NATIONAL SYSTEM OF LEGAL CAPACITY OF PERSONS WITH DISABILITIES**

### *Summary*

This paper deals with legal capacity as a possibility of deciding on one's own rights and duties. It is a condition for the exercise of the right to equality and the right to a legal personality and it refers to the enjoyment of the right to privacy and family life as basic human right. The content of paper is dedicated to reminder of established international standards of legal capacity of person with disabilities and is focused on the research of this phenomenon in the national system. Disability as a basis for full deprivation of legal capacity and custody (substitute decision-making) in all modern legal system is considered an outdated approach that denies the enjoyment of human rights and fundamental freedoms. International obligations of the Republic of Serbia are to fulfill international agreements in providing legal opportunities for persons with disabilities to enjoy legal capacity. The question arises as to whether the existing mechanisms in domestic legislation and practice adequately protect the interests of this category of population. Author states that most important of all is the need to stop practice of complete deprivation of legal capacity, giving that the existing system already allows for a less restrictive measure, that is partial deprivation of legal capacity which is still a rarity in Serbia. The decision on partial deprivation should determine the legal areas in which the decision-making right is restricted, emphasizing that in all other situations the person is legally capable.

**Key words:** *Legal capacity; International standards; Decision support; Deprivation of legal capacity.*